

ספר משלי פרק ד פסוקים י-יב

(י) שִׁמְעַת בְּנֵי יִקְחָ אֲמָרִי וַיִּרְבוּ לִךְ שָׁנוֹת חַיִּים:
 (יא) בְּדֶרֶךְ חֻכְמָה הִרְתִּיךָ הַדְרֹכְתִיךָ בְּמַעְגְלֵי יִשְׂרָאֵל:
 (יב) בְּלִכְתְּךָ לֹא יֵצֵר צַעֲדְךָ וְאִם תִּרְוֹץ לֹא תִכְשָׁל:

ביאור הגר"א - משלי פרק ד פסוק י

שמע בני עכשיו אומר ג' פסוקים בתורה ומצות שהן א' כנ"ל
 שמע בני שמתחילה צריך לשמוע מרב.
 וקח אמרי אח"כ תקח אמרי לך ותחזור אותם
 או קח אמרי כמ"ש כי לקח טוב והיינו לקיים המצות וכמ"ש חכם לב יקח מצות.
 וירבו לך שנות חיים כמשחז"ל וכתבתי למעלה "וכי יש שנות שאין של חיים אלא אלו
 ימי אדם שנתהפכו מרעה לטובה" והיינו כי התורה מהפך מרעה לטובה:

משנה מסכת אבות פרק ו

[ה] גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים בתלמוד בשמיעת האוזן בעריכת שפתים בכינת הלב בשכלות הלב באימה ביראה בענוה בשמחה בשמוש חכמים בדקדוק חברים ובפלפול התלמידים בישוב במקרא במשנה במיעוט שינה במיעוט שיחה במיעוט תענוג במיעוט שחוק במיעוט דרך ארץ בארץ אפים בלב טוב באמונת חכמים ובקבלת היסורין:

[ו] המכיר את מקומו והשמח בחלקו והעושה סייג לדבריו ואינו מחזיק טובה לעצמו אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות אוהב את הצדקות אוהב את התוכחות אוהב את המישרים מתרחק מן הכבוד ולא מגיס לבו בתלמודו ואינו שמח בהוראה נושא בעול עם חבירו מכריעו לכף זכות מעמידו על האמת מעמידו על השלום מתישב לבו בתלמודו שואל ומשיב שומע ומוסיף הלומד על מנת ללמד והלומד על מנת לעשות המחכים את רבו והמכוין את שמועתו והאומר דבר בשם אומרו הא למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

ביאור הגר"א - משלי פרק ד פסוק יב

בלכתך לא יצר צעריך: כי ההולך בדרכי ה' צריך ב' דברים
 א' - לילך בפתח צר וקטן וביסורין עד שיבא אל דרך הישר, כמשחז"ל ליעול בהאי לא מסתעיה מילתי' כי לפתח חטאת רובץ ואי אפשר אלא בהפתח הקטן כמ"ש בגמרא שם;
 וה"ב - שלא לקפוץ למעלה מן הדרגא אשר ראויה לו כמ"ש שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ כו'
 וז"ש שהתורה יגין עליך מהכל בלכתך לא יצר צעריך שלא תהיה צריך לכנוס בדוחק.

ואם תרוץ מדרגה לדרגה לא תכשל שלא תפול מחמת זה, והן הג' בתורה כנ"ל:

מסכת מנחות דף כט עמוד ב

ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא. ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה וליעייל בהך לא מסתייעא מילתא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב [משלי ג'] אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטהר מסייעין אותו בא לטמא פותחין לו ומ"ט אית ליה תאגא אמר הקדוש ברוך הוא אם חוזר בו אני קושר לו קשר.

רש"י שם

שדומה לאכסדרה שפתוח מתחתיו¹
 שכל הרוצה לצאת ממנו לתרבות רעה יוצא
 מעלין ליה בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו
 ולעיילו בהך פתח התחתון דנפיק ביה
 לא מסתייעא מילתא דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצר הרע הלכך עבדי ליה סיוע פתח
 יתירה
 הוא יליץ כלומר פותח לו להיות לץ
 מסייעין אותו אלמא בעי סיוע
 אית ליה תגא לה"י כתר קטן בסוף גגו דה"י

1. בנוגע למנהג בחופה שהכלה הולכת מסביב לחתן, ראה מסכת יבמות דף סב עמוד ב: (השרוי בלא אשה שרוי בלא חומה) בלא חומה דכתיב (ירמיהו לא, כא) נקבה תסובב גבר [עד מתי תתחמקין הבת השוכבת פי כרא ה' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר]. וראה מהרש"א חידושי אגדות שם, שכתב: באין חומה שנאמר נקבה תסובב גבר ר"ל שאשתו משמרתו מן החטא ומלחמת יצה"ר שהוא נקרא שונאך גו' כמ"ש אם רעב שונאך גו' כמו החומה שסובבת העיר ושומרת מן השונאים. עכ"ל.